

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه روان‌شناسی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی عمومی

اثر بخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر رفتارهای پر خاشگرانه و صمیمیت اجتماعی

دختران فراری شهر اصفهان: یک پژوهش مورد منفرد

استاد راهنما:

دکتر حمید طاهر نشاط دوست

استادان مشاور:

دکتر محمد باقر کجباف

دکتر احمد عابدی

پژوهشگر:

زینب کاظمی

بهمن ماه ۱۳۸۹

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

گروه روان شناسی

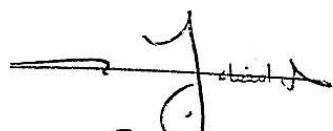
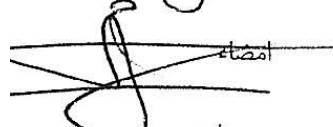

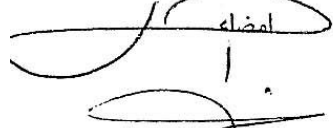

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روان شناسی عمومی خانم زینب کاظمی

تحت عنوان

اثر بخشی آموزشی تحلیل رفتار متقابل بر رفتارهای پر خاشگرانه و صمیمیت اجتماعی

دختران فراری شهر اصفهان: یک پژوهش مورد منفرد

در تاریخ ۸۹/۱۲/۰۳ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

	با مرتبه علمی استاد	دکتر حمید طاهر نشاط دوست	۱- استاد راهنمای پایان نامه
	با مرتبه علمی دانشیار	دکتر محمدباقر کجیاف	۲- استاد مشاور پایان نامه
	با مرتبه علمی استادیار	دکتر احمد عابدی	۳- استاد مشاور پایان نامه
	با مرتبه علمی دانشیار	دکتر مهرداد کلانتری	۴- استاد داور داخل گروه
	با مرتبه علمی دانشیار	دکتر ایران باغبان	۵- استاد داور خارج گروه

تقدیم به پدر و مادرم

که هر چه دارم از آنها است

و

تقدیم به اساتیدم در دانشگاه اصفهان

جناب آقای دکتر حمید طاهر نشاط دوست

جناب آقای دکتر محمد باقر کجباف

و جناب آقای دکتر احمد عابدی

و

تقدیم به دوست خوبم سمیه آقامحمدی که در مراحل مختلف این پایان نامه یار و

یاور من بود و دوستانی که بی هیچ چشم داشتی پشتوانه علمی محکمی برایم

بودند.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش رفتارهای پرخاشگرانه و افزایش صمیمیت اجتماعی دختران فراری در شهر اصفهان انجام شد. پژوهش بر پایه‌ی طرح خط پایه چندگانه با ورود پلکانی به درمان اجرا شد. نمونه‌ی این پژوهش ۳ نفر از دختران فراری مرکز ارشاد شهر اصفهان بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش نمونه‌گیری هدفمند بود. برای نمونه‌گیری، نخست به کمک مصاحبه با روانشناس و مدیر مرکز و همچنین بررسی پرونده‌های موجود در مرکز، افراد با پرخاشگری بالا مشخص شدند، سپس آزمون صمیمیت اجتماعی میلر به عنوان آزمون غربالگری برای آنها اجرا شد. افراد با نمره‌ی صمیمیت اجتماعی پایین مشخص شدند و ۳ نفر به تصادف به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از چک لیست رفتارهای پرخاشگرانه محقق ساخته و آزمون صمیمیت اجتماعی میلر استفاده شد. افراد به صورت پلکانی وارد موقعیت آزمایش شدند و جلسات آموزشی به صورت انفرادی اجرا شد. نتایج تحلیل دیداری نمودار داده‌ها حاکی از تفاوت معنادار بین موقعیت مداخله و خط پایه برای هر سه آزمودنی در متغیر رفتارهای پرخاشگرانه (با PND ۷۵٪ برای آزمودنی ۱، ۱۰۰٪ برای آزمودنی ۲ و ۸۷٪ برای آزمودنی ۳) و صمیمیت اجتماعی (با PND ۱۰۰٪ برای آزمودنی شماره ۳ و ۷۵٪ برای آزمودنی شماره ۱ و ۲) بود. به بیان دیگر، رفتارهای پرخاشگرانه‌ی افراد نمونه پس از مداخله کاهش و صمیمیت اجتماعی افزایش یافته بود. همچنین در موقعیت‌های پیگیری (۱ ماه و یک هفته بعد) این میزان در افراد حفظ شده بود. بنابراین آموزش تحلیل رفتار متقابل رفتارهای پرخاشگرانه را کاهش و صمیمیت اجتماعی را افزایش داده بود.

کلید واژه‌ها: آموزش تحلیل رفتار متقابل، صمیمیت اجتماعی، رفتارهای پرخاشگرانه، دختران فراری، پژوهش مورد-منفرد

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱	شرح و بیان مسئله
۳-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش
۴-۱	کاربرد نتایج
۵-۱	اهداف پژوهش
۶-۱	فرضیات پژوهش
۷-۱	متغیرهای پژوهش
۸-۱	تعریف اصطلاحات و مفاهیم
۸-۱-۱	تعاریف نظری (مفهومی)
۸-۱-۲	تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: پیشینه پژوهش
۱-۲	مقدمه
۲-۲	پرخاشگری
۱-۲-۲	انواع پرخاشگری
۱-۱-۲-۲	پرخاشگری پیدای-پنهان
۲-۱-۲-۲	پرخاشگری فعالانه-واکنشی
۳-۱-۲-۲	پرخاشگری سودمند- خصمانه
۴-۱-۲-۲	پرخاشگری عاطفی-غار تگرانه
۵-۱-۲-۲	پرخاشگری دفاعی- مجرمانه
۲-۲-۲	سبب‌شناسی
۱-۲-۲-۲	عوامل ذاتی و غریزی
۲-۲-۲-۲	عوامل زیست‌شناختی
۳-۲-۲-۲	عوامل اجتماعی
۴-۲-۲-۲	عوامل محیطی

عنوان	صفحه
۵-۲-۲-۲-۲ نقش رسانه‌های گروهی در آموزش پرخاشگری	۱۹
۳-۲-۲ دیدگاه‌های مختلف	۲۱
۱-۳-۲-۲ دیدگاه روانکاوی	۲۱
۲-۳-۲-۲ نظریه یادگیری	۲۲
۳-۳-۲-۲ نظریه عقلانی-هیجانی (الیس)	۲۳
۴-۳-۲-۲ دیدگاه جامعه‌شناسی	۲۴
۴-۲-۲ برخی از اختلالات DSM-IV-TR که با پرخاشگری مربوطند	۲۵
۵-۲-۲ راهکارهای مقابله با پرخاشگری	۲۸
۱-۵-۲-۲ درمان دارویی	۲۸
۲-۵-۲-۲ تخلیه هیجانی	۲۹
۳-۵-۲-۲ آموزش مهارت‌های اجتماعی	۳۰
۴-۵-۲-۲ تنبیه	۳۱
۶-۲-۲ رفتاردرمانی شناختی	۳۲
۳-۲ صمیمیت	۳۳
۱-۳-۲ مقدمه	۳۳
۲-۳-۲ ریشه‌های صمیمیت	۳۴
۳-۳-۲ چهار رویکرد درباره صمیمیت	۳۹
۱-۳-۳-۲ مدل‌های رشدی فراخنای عمر	۳۹
۲-۳-۳-۲ رویکرد انگیزشی به صمیمیت	۴۱
۳-۳-۳-۲ مدل‌های تعادلی	۴۲
۴-۳-۳-۲ مدل عدالت	۴۴
۴-۳-۲ مفهوم‌سازی‌های اخیر از صمیمیت هیجانی	۴۵
۵-۳-۲ روان‌شناسی اجتماعی صمیمیت هیجانی	۴۷
۶-۳-۲ اشکال مختلف صمیمیت در نوجوانان	۴۹
۱-۶-۳-۲ صمیمیت در خانواده	۵۰
۲-۶-۳-۲ صمیمیت در قالب دوستی با همسالان	۵۲

- ۳-۶-۳-۲- صمیمیت نوجوان در قالب روابط عاشقانه ۵۴
- ۷-۳-۲- فرهنگ و صمیمیت ۵۶
- ۱-۷-۳-۲- ارتباط با دیگری ۵۶

عنوان **صفحه**

- ۸-۳-۲- تفاوت‌های جنسی در صمیمیت ۵۹
- ۱-۸-۳-۲- تبیین‌های احتمالی برای تفاوت‌های جنسی در صمیمیت ۶۲
- ۲-۸-۳-۲- تفاوت بین دو جنس از نظر میزان صمیمیت ۶۵
- ۹-۳-۲- اهمیت صمیمیت و رابطه آن با سن و جنس ۶۶
- ۴-۲- تحلیل رفتار متقابل ۷۳
- ۱-۴-۲- تاریخچه ۷۳
- ۲-۴-۲- حالات شخصیتی من ۷۵
- ۳-۴-۲- الگوی ساختاری و کنشی سطوح شخصیتی ۷۵
- ۴-۴-۲- اگوگرام یا ترسیم خود ۷۸
- ۵-۴-۲- آسیب‌شناسی روانی ۷۹
- ۶-۴-۲- تحلیل تبادل ۸۲
- ۷-۴-۲- انواع تبادل ۸۳
- ۸-۴-۲- قوانین رابطه ۸۵
- ۹-۴-۲- بالغ به عنوان مسئول اجرایی شخصیت ۸۵
- ۱۰-۴-۲- به کار انداختن و تقویت حالت نفسانی «بالغ» ۸۶
- ۱۱-۴-۲- مسدود کردن و پس راندن «والد» ۸۷
- ۱۲-۴-۲- تئوری تماس اجتماعی ۸۷
- ۱-۱۲-۴-۲- نوازش ۸۸
- ۲-۱۲-۴-۲- اقتصاد نوازش ۸۹
- ۳-۱۲-۴-۲- نوازشی ۹۰
- ۱۳-۴-۲- سازماندهی به زمان ۹۱
- ۱-۱۳-۴-۲- انزوا ۹۲
- ۲-۱۳-۴-۲- مراسم و مناسک ۹۲

۹۲.....	وقت‌گذرانی ۳-۱۳-۴-۲
۹۳.....	فعالیت‌ها ۴-۱۳-۴-۲
۹۳.....	بازی‌های روانی ۵-۱۳-۴-۲
۹۵.....	صمیمیت ۶-۱۳-۴-۲
۹۷.....	ماهیت و ریشه‌های پیش‌نویس زندگی ۱۴-۴-۲
صفحه	عنوان
۹۸.....	پیش‌نویس زندگی برنده، بازنده و غیربرنده ۱-۱۴-۴-۲
۹۸.....	تحلیل پیش‌نویس زندگی ۲-۱۴-۴-۲
۹۹.....	وضعیت‌های زندگی ۳-۱۴-۴-۲
۱۰۰.....	جدول وضعیت‌های زندگی ۴-۱۴-۴-۲
۱۰۲.....	فرار ۵-۲
۱۰۲.....	پدیده‌ی فرار دختران از خانه ۱-۵-۲
۱۰۳.....	تعریف فرار از خانه ۲-۵-۲
۱۰۴.....	انواع فرار ۳-۵-۲
۱۰۵.....	آمار و ارقام در رابطه با پدیده‌ی فرار از منزل ۴-۵-۲
۱۰۷.....	سبب شناسی فرار از خانه ۵-۵-۲
۱۱۴.....	دیدگاه‌های مختلف در رابطه با سبب شناسی فرار ۶-۵-۲
۱۱۶.....	تئوری نوین کنترل هیرشی ۱-۶-۵-۲
۱۱۷.....	تئوری ارتباطات ساترلند ۲-۶-۵-۲
۱۱۷.....	تئوری سالیوان ۳-۶-۵-۲
۱۱۷.....	نظریه واکنش به رویدادهای آزارنده برکویتز ۴-۶-۵-۲
۱۱۷.....	فرار و نظریه‌های شناختی ۵-۶-۵-۲
۱۱۸.....	عواقب فرار از منزل ۷-۵-۲
۱۱۹.....	ویژگی‌های دختران فراری ۸-۵-۲
۱۲۲.....	مروری بر پژوهش‌های انجام شده ۶-۲
۱۲۲.....	پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور ۱-۶-۲
۱۲۷.....	پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور ۲-۶-۲

۱۲۸..... ۷-۲- نتیجه گیری

فصل سوم: روش پژوهش

۱۳۰..... ۱-۳- مقدمه

۱۳۰..... ۲-۳- طرح کلی پژوهش

۱۳۲..... ۳-۳- متغیرهای پژوهش

۱۳۲..... ۱-۳-۳- متغیر مستقل

۱۳۲..... ۲-۳-۳- متغیرهای وابسته

عنوان صفحه

۱۳۲..... ۳-۳-۳- متغیرهای همگام

۱۳۲..... ۴-۳- جامعه آماری

۱۳۲..... ۵-۳- حجم نمونه و روش نمونه گیری

۱۳۲..... ۱-۵-۳- نمونه‌ی پژوهش

۱۳۳..... ۲-۵-۳- شرح مختصری درباره‌ی آزمودنی‌های پژوهش

۱۳۴..... ۶-۳- ابزار پژوهش

۱۳۴..... ۱-۶-۳- پرسشنامه‌ی جمعیت شناختی

۱۳۴..... ۲-۶-۳- مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر

۱۳۴..... ۱-۲-۶-۳- پایایی و روایی

۱۳۵..... ۳-۶-۳- چک لیست رفتارهای پرخاشگرانه

۱۳۵..... ۷-۳- شیوه‌ی اجرای پژوهش

۱۳۶..... ۸-۳- روش تحلیل داده‌ها

۱۳۶..... ۹-۳- محتوای جلسات درمانی

۱۳۶..... ۱-۹-۳- موضوعات جلسات درمانی

۱۳۷..... ۲-۹-۳- دستور جلسات درمانی

فصل چهارم: نتایج پژوهش

۱۴۰..... ۱-۴- مقدمه

۱۴۰..... ۲-۴- تحلیل دیداری

۱۴۱..... ۱-۲-۴- توصیف داده‌ها

۱۴۳.....	۲-۲-۴- مراحل تحلیل دیداری مربوط به متغیر "رفتارهای پرخاشگرانه"
۱۴۳.....	۱-۲-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۱
۱۴۶.....	۲-۲-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی نمودار داده‌های آزمودنی شماره ۱
۱۴۹.....	۳-۲-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۲
۱۵۳.....	۴-۲-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۲
۱۵۵.....	۵-۲-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی آزمودنی شماره ۳
۱۵۹.....	۶-۲-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۳
۱۶۲.....	۷-۲-۲-۴- تحلیل تغییرات در موقعیت‌های مشابه
۱۶۲.....	۸-۲-۲-۴- آزمون فرضیات پژوهش

صفحه **عنوان**

۱۶۲.....	۱-۸-۲-۲-۴- فرضیه‌ی اول
۱۶۲.....	۲-۸-۲-۲-۴- فرضیه‌ی سوم
۱۶۳.....	۳-۲-۴- توصیف داده‌ها
۱۶۵.....	۱-۳-۲-۴- مراحل تحلیل دیداری مربوط به متغیر "صمیمیت اجتماعی"
۱۶۵.....	۱-۴-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی نمودار صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره ۱
۱۶۸.....	۲-۳-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی نمودار داده‌های آزمودنی شماره ۱
۱۷۲.....	۳-۳-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۲
۱۷۵.....	۴-۳-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۲
۱۷۷.....	۴-۳-۲-۴- تحلیل درون موقعیتی آزمودنی شماره ۳
۱۸۱.....	۵-۳-۲-۴- تحلیل بین موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۳
۱۸۳.....	۶-۳-۲-۴- تحلیل تغییرات در موقعیت‌های مشابه
۱۸۴.....	۷-۳-۲-۴- آزمون فرضیات پژوهش
۱۸۴.....	۱-۷-۳-۲-۴- فرضیه‌ی دوم
۱۸۴.....	۲-۷-۳-۲-۴- فرضیه‌ی چهارم

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۸۵.....	۱-۵- مقدمه
۱۸۶.....	۲-۵- بحث در یافته‌های پژوهش

۱۹۳	۳-۵- محدودیت‌ها
۱۹۳	۴-۵- پیشنهادات
۱۹۳	۱-۴-۵- پیشنهادات کاربردی
۱۹۳	۲-۴-۵- پیشنهاد‌های پژوهشی
۱۹۵	پیوست ۱
۲۰۴	پیوست ۲
۲۰۵	پیوست ۳
۲۰۶	پیوست ۴
۲۰۷	منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۷۲	شکل ۱-۲- مدل اجتماعی شدن از طریق همسال
۷۶	شکل ۲-۲- نمودار ساختاری اولیه الگوی حالت نفسانی
۷۸	شکل ۳-۲- تحلیل کنشی حالات نفسانی
۷۹	شکل ۴-۲- ترسیم جنبه‌های مثبت و منفی حالات من به وسیله آگوگرام
۸۱	شکل ۵-۲- حالات نفسانی دایم
۸۲	شکل ۶-۲- آلودگی
۸۴	شکل ۷-۲- انواع تبادل مکمل و متقاطع
۹۱	شکل ۸-۲- نمونه‌ای از یک نمودار نوازشی
۹۵	شکل ۹-۲- نمونه‌ای از نمودار روابط متقابل پنهانی در بازی‌های روانی ارائه شده توسط اریک برن
۱۰۱	شکل ۱۰-۲- جدول وضعیت‌های زندگی
	شکل ۱-۴- اثربخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر درصد رفتارهای پرخاشگرانه افراد نمونه در یک طرح خط پایه چندگان به با شرکت کنندگان

۱۴۲	
	شکل ۲-۴- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزموده‌ی شـودنی شـماره "۱"

۱۴۴	
	شکل ۳-۴- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزموده‌ی شـودنی شـماره "۱"

۱۴۶	
	شکل ۴-۴- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزموده‌ی شـودنی شـماره "۲"

.....
۱۵۰

شکل ۴-۵- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزمودنی ش _____ ماره "۳"

.....

۱۵۲

شکل ۴-۶- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزمودنی ش _____ ماره "۳"

.....

۱۵۷

شکل ۴-۷- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های درصد رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آزمودنی ش _____ ماره "۳"

.....

۱۵۸

شکل ۴-۸- اثربخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر صمیمیت اجتماعی افراد نمونه در یک طرح خط پایه چندگان _____ ه _____ اش _____ رکت کنندگان

.....

۱۶۴

صفحه

عنوان

شکل ۴-۹- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره "۱"

.....

۱۶۶

شکل ۴-۱۰- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره "۱"

.....
۱۶۸

شکل ۴-۱۱- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره
"۲"

.....
۱۷۳

شکل ۴-۱۲- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره
"۲"

.....
۱۷۵

شکل ۴-۱۳- ترسیم خط میانه و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره
"۳"

.....
۱۷۹

شکل ۴-۱۴- ترسیم خط روند و محفظه‌ی ثبات برای نمودار داده‌های صمیمیت اجتماعی آزمودنی شماره
"۳"

.....
۱۸۱

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۳۶.....	جدول ۱-۳- موضوعان جلسات درمانی.....
۱۳۷.....	جدول ۲-۳- دستور جلسات درمانی.....
۱۴۱.....	جدول ۱-۴- درصد رفتارهای پرخاشگرانه در موقعیت خط پایه برای سه آزمودنی.....
۱۴۱.....	جدول ۲-۴- درصد رفتارهای پرخاشگرانه در موقعیت مداخله و پیگیری برای سه آزمودنی.....
.....	جدول ۳-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی درصد رفتارهای پرخاشگرانه "آزمودنی ش..... ماه ۱"
.....
.....	۱۴۹
۱۵۵.....	جدول ۴-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی برای آزمودنی شماره ۲.....
۱۶۱.....	جدول ۵-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی برای "آزمودنی شماره ۳".....
۱۶۳.....	جدول ۶-۴- نمرات صمیمیت اجتماعی در موقعیت خط پایه برای سه آزمودنی.....
۱۶۳.....	جدول ۷-۴- نمرات صمیمیت اجتماعی در موقعیت مداخله و پیگیری برای سه آزمودنی.....
۱۷۱.....	جدول ۸-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی داده‌های آزمودنی شماره ۱.....
۱۷۷.....	جدول ۹-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی برای آزمودنی شماره "۲".....
۱۸۳.....	جدول ۱۰-۴- متغیرهای تحلیل دیداری درون موقعیتی و بین موقعیتی برای "آزمودنی شماره ۳".....

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

یکی از معضلات اجتماعی که قطعاً مانع پیشرفت و توسعه‌ی اجتماعی خواهد شد، هرز رفتن نیروی فعال و جمعیت جوان کشور است. بدیهی است نیروی انسانی و جوان می‌تواند به عنوان پشتوانه‌ی محکم و پر قدرتی برای سازندگی محسوب گردد. عدم توجه به این انرژی خسارات جبران ناپذیری را در پی خواهد داشت. رشد کجروی و انحراف در جامعه زنگ خطر برای دست اندرکاران اجرائی کشور به صدا در می‌آورد که اگر بی تفاوت از آن بگذرند، بدون شک گریبان جامعه را خواهد گرفت. یکی از این آسیب‌های اجتماعی، پدیده‌ی فرار از منزل در دختران نوجوان است. با توجه به این مهم که سلامتی جامعه در گرو سلامتی فرد و خانواده است، بنابراین باید در از بین بردن آسیب‌های اجتماعی چون فرار و بزهکاری تلاش نمود.

در ایران تعداد نوجوانان فراری به گونه‌ی نگران کننده‌ای در حال افزایش است. به طوری که تعداد دختران فراری در سال ۱۳۷۸، ۲۰ برابر بیشتر از سال ۱۳۶۵ بوده است و در چهار ماهه‌ی آخر سال ۱۳۸۰، ۶۱۵۶ نوجوان فراری دستگیر شده است (صمدی راد، ۱۳۸۰).

پژوهش‌های انجام شده در خصوص آسیب‌های اجتماعی نشان می‌دهد که دو دسته عوامل بیرونی یا اجتماعی و عوامل درونی یا روانی در بروز این رفتارها تأثیر گذارند. از جمله عوامل بیرونی به خانواده و نوع ارتباط اعضا با یکدیگر و از جمله عوامل درونی یا روانی به شخصیت و ویژگی‌های روانشناختی خود فرد می‌توان اشاره کرد (ساکی، صفا، جزایری، آستی، جاریانی و ساکی، ۱۳۸۶).

از جمله مشکلات خانوادگی دختران فراری عدم همبستگی عاطفی با پدر، تعارض میان والدین، روابط ناکارآمد والدین با نوجوان دختر، برآورده نشدن نیازهای عاطفی و احساس ایمنی در خانه (سامانی، ۱۳۸۴) آزارهای جسمی و روانی، گسیختگی خانوادگی مانند طلاق، اختلاف و مشاجره بین اعضای خانواده و خشنونت علیه نوجوان (فتحی، ۱۳۸۷) بیان شده‌اند.

از جمله ویژگی‌های روانشناختی و شخصیتی دختران فراری نیز می‌توان به پرخاشگری، مشکل حمایت در روابط متقابل، اختلال افسردگی، وسواس، اضطراب، خود بیمار پنداری، پارانویید و روان پریشی اشاره کرد (ساکی و همکاران، ۱۳۸۶).

از اقداماتی که برای کمک به این افراد باید صورت بگیرد خدمات روانشناسی و مددکاری است تا بتوانند برای حضور دوباره در اجتماع و زندگی پر بار در آینده آماده شوند. در این پژوهش به بررسی اثر بخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر افزایش صمیمیت اجتماعی و همچنین کاهش رفتارهای پرخاشگرانه دختران فراری پرداخته شده است تا از این طریق گامی در جهت کاهش اختلالات روانشناختی و رفتاری آنها برداشته شود.

۱-۲- شرح و بیان مسئله

به طور متوسط روزانه ۴۹ مورد فرار از منزل به مرکز سازماندهی کودکان و نوجوانان فراری وابسته به شهرداری تهران گزارش می‌شود (برزگر، ۱۳۸۲؛ به نقل از شاره و آقامحمدیان، ۱۳۸۶). پدیده‌ی فرار از منزل به ویژه در دختران

نوجوان از پدیده‌های مهم مورد بررسی توسط روانشناسان، جامعه‌شناسان، روانپزشکان و مربیان تربیتی است و متغیرهای زیادی در رابطه با آن شناخته شده است (دی مان^۱، ۲۰۰۰؛ به نقل از شاره و آقامحمدیان، ۱۳۸۶).

بیشتر بررسی‌ها پیرامون مسائل شخصیتی، روانشناختی و خانوادگی مؤثر در این پدیده است. پژوهش‌هایی که به بررسی عوامل اجتماعی دخیل در این پدیده پرداخته‌اند مؤید این مطلب هستند که محیط خانوادگی دختران فراری مملو از خشونت، استفاده از تنبیه شدید به ویژه تنبیه بدنی توسط والدین و رفتارهای خصمانه نسبت به یکدیگر (مارتینز و ابراهیم^۲، ۱۹۹۵؛ رهر^۳، ۱۹۹۶؛ سعیدی، ۱۳۷۳؛ راهب، ۱۳۸۰؛ رستم‌خانی، ۱۳۸۷؛ به نقل از شاره، ۱۳۸۷) بحث و جدل با والدین (روترا-بوروس، رزاریو و کوپمن^۴، ۱۹۹۱؛ به نقل از شاره، ۱۳۸۷) بوده است. همچنین رهر (۱۹۹۶؛ به نقل از شاره ۱۳۸۷)، بیان کرد که فقدان مراقبت و عشق دو طرفه، مشکل ارتباطی با اعضای خانواده، موقعیت‌های غیر قابل تحمل و تعارضی در خانواده و طرد شدن از سوی والدین از مهمترین عوامل فرار از خانه محسوب می‌شوند. در مطالعه‌ای در کشور ۵۶/۲ درصد از دختران فراری مشکل حمایت در روابط متقابل داشتند (ساکو و همکاران، ۱۳۸۶). فرار از خانه معمولاً به دنبال یک دوره‌ی طولانی تعارضات شدید خانوادگی رخ می‌دهد (حمیدی، افروز، کیامنش و رسول زاده طباطبائی، ۱۳۸۳). نتایج مطالعه هاشمیان (۱۳۸۱) بر روی ۷۵ دختر جوان فراری، نشان داد که عواملی مثل درگیریها و تنش‌های موجود در خانواده از جمله مهمترین عوامل فرار از خانه در سنین زیر ۱۹ سال هستند. خدایاری (۱۳۷۲) نیز بیان کرد که کمبودهای عاطفی و فشارهای ناشی از اختلاف والدین، مهمترین عوامل مؤثر در فرار نوجوانان از منزل بوده است. فتحی (۱۳۸۷) نیز نشان داد که دختران فراری به طور معناداری بیشتر از دختران عادی خشونت‌های جسمی، روانی و جنسی را از طرف خانواده تجربه کرده‌اند. در واقع این دختران به دلایل واهی فرار نکرده‌اند. بلکه فرار آنها فریاد کمک‌خواهی و رهایی از شرایط نامطلوب خانواده بوده است. نتایج پژوهش کنگ^۵ (۲۰۰۹) در سنگاپور نشان می‌دهد که ارتباط ضعیف با والدین و خشونت والدین از دلایل اصلی فرار در سنگاپور است. سامانی (۱۳۸۴) نیز نشان داد که تفاوت مهم دختران فراری از خانه در مقایسه با دختران عادی در کنش‌های عاطفی خانواده است. دختران فراری از خانه در مقایسه با دختران عادی از همبستگی عاطفی کمتری با پدر خود نسبت به دختران عادی برخوردارند. بنابراین اقدام به فرار دختران از خانواده نوعی رفتار گریز از

1- De Man

2- Martins & Ebrahim

3- Rohr

4- Rotheram- Borus, Rosario & Koopman

5- Khong